

Tabip mi, doktor mu; o halde hekim kim?

Dr. Ahmet Murat Balanlı

1964 yılında Malatya'da doğdu. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. İç Hastalıkları uzmanı olarak Türkiye'nin değişik yerlerinde görev yaptı. İzmir'de SGK Sağlık İşleri İl Müdürlüğü görevini yürüttü. Halen SGK'da yönetim kurulu üyeliğini sürdüren Balanlı, evlidir ve üç çocuk babasıdır.

Telaşlanma; hastalandığın için değil, doğduğun için öleceksin.

Mevlana

Günümüzde tıp fakültesinden mezun olarak tababet mesleği icra eden kişilere doktor denmektedir. Daha seyrek de olsa hekim ve tabip sözcükleri de birlikte kullandığımız diğer sözcüklerdir. Bu kelimelerin hepsi eş anlamlı olarak "tıp fakültesinden mezun, temel tıbbi bilgilere sahip ve tıp diplomasına sahip olan kişi" anlamında kullanılmaktadır. Etimolojik olarak aralarında derin farklılıklar bulunduğu da bir gerçektir. Şimdi sorulması gereken şudur: Tıp fakültesinden mezun olmuş ve insanlardaki hastalıkların tedavisi ile uğraşan bir kişiye doktor mu, tabip mi yoksa hekim mi diyeceğiz?

Öncelikle en yaygın olarak kullandığımız doktordan başlayalım. Doktor, Latince'de öğretmen anlamında kullanılmış ve Fransızcadaki "docteur" kelimesinden Türkçeye geçmiştir. Aslında doktor unvanı, ilk olarak Avrupa'da kullanılmış ve zamanla Amerika'ya, sonra diğer Avrupa sömürgelerine de yayılmıştır. Yani doktorun bu coğrafyada geçmişi, dolayısı ile geleneği de yoktur. Bugün tüm tıp fakültesi mezunları için kullandığımız doktor terimi, aslında öğretme yeterliliği ile ilgili bir kökten türetilmiş ve yüksek bir akademik dereceyi belirtmek için kullanılan bir terimdir. Dolayısı ile tabiplerimize doktor dememiz aslında etimolojik olarak bakacak olursak yanlış bir uygulamadır. Asıl önemli soru ise şu olsa gerek: bugün modern Batı tıbbi eğitimi almış olan ve hikmetten hiç nasibini alamamış kişilere hekim diyebilir miyiz?

Tıp, sadece sağlığı koruyan (hıfzu's-sıhha) ve hastalıkları tedavi eden bir bilim değildir. Tıp, her şeyden önce "hikmet" kavramıyla birlikte ele alınmalıdır. Hikmet, etimolojik olarak, "kötülüğün engellenmesi ve iyiliğin elde edilmesi" anlamlarına gelir. Semantik düzlemde pek çok tanımı olmakla birlikte en çok üzerinde durulan tanımıyla hikmet, "sözde ve davranışta tam ve eksiksiz isabet"tir. Hekim, hikmet kökenlidir ve belki de sadece bizim dilimizde ve bize yakın coğrafyalarda yaşayanların dillerinde tababet (tıp bilimleri) ile uğraşan kişileri nitelemek için kullanılan bir terimdir. Arapça *h-k-m* kökünden gelir ve "bilge, hikmet sahibi, filozof, tabip" gibi anlamlarının yanında; yüzeysel anlamı itibarıyla "karar veren, doğruyu yanlıştan ayırabilen kişi" anlamlarında kullanılır. Hakim, hakem ve hikmet gibi kelimeler de hep aynı kökten gelmektedir ve anlam olarak birbirleriyle yakın ilişkili kelimelerdir. Bunların hepsinde de "eğriyi-doğruyu ayırt etme", "sıradan insanlardan daha derin bir bilgiye sahip olma", "bilgisi ile iş görebilme" gibi anlamlar saklıdır. Hekim hiçbir zaman bir insanı makine olarak gör/e/mez, ayrıca ölen hastasına da exitus oldu diyerek yabancılaş/a/maz. Hastalıklarla değil hastalarla uğraşır. Hastası için ilk yaptığı şey, ona dua etmektir. Kitabı ve hikmeti indiren Rabbi ile irtibatını kes/e/mez. Hikmet sahibi bir hekim, ölümle savaşmak gibi anlamsızlıklarla zaman harcamaz. Hekim için laboratuvar ve görüntüleme tekniklerinden daha önemlisi; hastaya dokunma, onu dinleme ve anlamaya çalışmaktır. Hekim, yaptığı işle ilgili bir karşılık beklemez.

Tabip, tıp ilmi (veya sanatı) ile uğraşan kişileri tanımlamak için kullanılan Arapça kökenli bir sözcüktür. Tıbb, Arapçada hekimlik mesleği ve ilmi; *tebba* ise Aramicede bilgi, ilim ve bilme, anlama gibi anlamları ihtiva eder. Arması yılan olan, sağlık tapınakları ile ünlü eski Mısır şehri "Teb" isminden kaynaklanmış olduğu düşünülmektedir. Yılan figürü sembolik anlatım olarak modern Batı tıbbının önemli bir göstergesidir. Buradaki yılan, basit bir resim değil, içeriğinde kendisini ve modern Batı tıbbını felsefi olarak anlatan önemli bir semboldür. Ancak Doğu mitolojisinde kartal göklerin, yılan yerlerin yaratıcısı konumundadır. Yani kuşlar yükseklerin, erdem, hayatın, ruhun, iyiliğin, barışın ve aydınlığın sembolü iken; yılanlar genel inanışa göre kötülüğün, ölümün, karanlığın, gizemliliğin, olumsuzlukların etkeni olan kötü bir yaratıktır. Yılan, insanları yasakları çiğnemeye davet eden gerçek bir aldatıcıdır ve birçok hastalığın nedevidir. İngilizcede tıp doktoru anlamında kullanılan "physician" kelimesinin de karşılığı Türkçedeki bu tabip kelimesi olabilir. Zira "physician", doğal yapı anlamına gelen "physic" kökünden türetilen ve insanın doğasına dair bilgiye sahip kişi anlamında kullanılmakta olan bir kelimedir. Yani insan ve hastalıkları sadece görünen bedenden yani fiziksel unsurlardan ibarettir. Physician da fiziksel rahatsızlıklarla ilgilenir.

Tıp deyince ne anlamalıyız? Günümüzde tıp denince anlaşılan ne yazık ki Modern Batı tıbbi olmaktadır. Bu yaklaşımın dışında kalan tıp ise Batılılar tarafından alternatif olarak dışlanmakta ya da bugün

için daha iyimser bir tanım olan “complementary medicine” yani “tamamlayıcı tıp” olarak bir kenara konulmaktadır. Modern tıba göre ölüm yoktur. Kendi lügatinden sürgüne göndermiştir ölümü. Peki ya ne vardır? Exitus, yani hastasına yabancılaşan doktorun hastası ölmez, sadece “ex” olur. Ölüm, modern toplumların kaçtığı ve yenmek/ortadan kaldırmak istediği bir şeydir. Bundan dolayı, dikkat edin modern şehirlerde mezarlıklar şehrin dışındadır. Mezarlıklara yaklaşmak ve onları kendilerine yaklaştırmak istemezler. Geleneksel toplumlarda ise mezarlıklar şehrin göbeğindedir. Onlarla iç içedirler. Ölümcül hastaların yakınları, hastalarının evde değil de hastanede ölmesini istemektedirler. Bunun nedeni, ölümü kendi yaşam alanlarından uzak tutmak istemeleridir.

Modern toplumların ölümle olan ilişkisi anlaşılmeden modern toplumların kimliği anlaşılabilir. Bunu anlamadan da modern tıbbın hastalık ve sağlıkla ilgili yaklaşımını kavramamız mümkün değildir. Modern toplumlarda insanın ölümü, doğanın korkunç bir cezasıdır. Seküler/dünyaperest insan, ölümü bir adaletsizlik olarak kabul eder. Oysa geleneksel ve inançlı toplumlarda ölüm çok farklı algılanır. İnançlı bir insan, ölümü hakikate kavuşma olarak algılar. Ölüm aslında ona göre bir kurtuluş, bir dönüş olarak kabul edilir. Ölüm gerçeğiyle en çok karşılaşan meslek grubu doktorlardır. Bu bir insan için çok önemli bir nasihat olması gerekirken doktorlar ölüme karşı daha çok duyarsız hale gelmekte ve ölümü sıradanlaştırmaktadırlar. Eceli inkar eden modern dünya dönmeye devam ederken hastalık üzerinden büyük paralar kazanılmaktadır. Modern insanın ölümle ilişkisindeki sorunlu bölge çözülmeden de sağlıkla ilgili bilgilerimiz eğreti olmayı sürdürecektir.

Her bilim dalı, kendi dünya görüşünün çocuğudur. Doğal olarak modern tıp, Batı uygarlığının bir ürünüdür. Modern tıbbı kavrayabilmek için, öncelikle Batı uygarlığı ve onun temelleri anlaşılmalıdır. Batı uygarlığı bugünün insanına bireyselciliği, pozitivizmi ve sekülerizmi miras bırakmış ve insanlığı ifsad etmektedir. Modern tıbbın insana doğaya ve yaratıcıya karşı yaklaşımları elbette ki Batı uygarlığının bu yaklaşımlarından bağımsız düşünülemez. Örneğin Descartes'e göre hayvanlar birer makinedir. Descartes'ten yüz yıl kadar sonra, La Mettrie, 1748'de, ruhun da nihayetinde kaslar gibi bir yay olduğunu “ispat ederek”, “İnsan, Bir Makine” kitabını kaleme alır. Ona göre ruh, boş bir sözcükten ibarettir. Akıllı insanlar için sadece düşünme yetisini ifade eder ve de bacaklar nasıl kaslar sayesinde yürüyorsa, beyin de kaslar sayesinde düşünür. İnsan davranışlarını güden hazlar da, acılar da mekaniktir.

La Mettrie, “*Evrende madde ve hareket dışında bir şey yoktur*” der.

Modern tıp, kaynak aldığı dünya görüşüne tamamen uygundur. Metodoloji olarak indirgemecidir. İnsanı yalnızca ruhtan koparmaz. Aynı zamanda sistemlere, sistemleri organlara, organları dokulara, dokuları hücreye ve onu da moleküler düzeye indirgemıştır. Baskın üretim gücü ve biçimi kapitalizmdir. Temel amacı güç ve denetimdir. Nihai yönünü sınırsız bir anlamsızlık arayışı belirler. Bu bakımdan modern Batı tıbbı, başlı başına bir ideolojidir! Modern beden, kapitalizmin mantığı içinde özel mülkiyetin konusudur ve bedenin sahibine ona iyi bakma sorumluluğu yüklenir. Bu nedenle de üreten bedenin üretim yapabilecek ölçüde sağlıklı olması gerekmektedir. Bedenin sağlıklı kalma görevini de artık modern tıp sağlayacaktır. Dolayısı ile sağlık, “alınıp satılabilen bir meta” haline dönüşebilecektir. Batı uygarlığının ve kapitalizmin temel unsuru “güç”tür. Bu da Batı uygarlığının temelinde var olan “judeo-grek felsefe”nin varlığından kaynaklanmaktadır. Human denen canavar, Batı uygarlığının bir ürünüdür. Kendisini, kendine yeterli görmektedir. Varlığını devam ettirebilmesi, ancak ve ancak doğaya karşı güçlü olabilesine bağlıdır. Doğa ile dost değil çatışmacıdır. Çatışıp kazanabilmesi için güçlü/kuvvetli olması gerekmektedir. Böyle olunca da, modern tıbbın mihenk taşı da güç oluşturur. Güç vurgusu modern tıbbın terminolojisinde bile kendini gösterir. Sürekli olarak savaş kavramları kullanılır. Kanslerle savaş, veremle savaş, mikropoların öldürülmesi gibi...

Hastalığın ne olduğu konusuna bakış açısı çok önemlidir. Modern tıba göre hastalık, “makine”nin arızalanmasıdır. Makinada bir arıza meydana gelmişse, bunun altında yatan neden araştırılır. Yani etiolojisine bakılır. Sonra bu hastalığın patofizyolojisi dediğimiz, oluş mekanizması değerlendirilir. Yalnızca görünen nedenler araştırılır. Hayat dediğimiz yaşam serüveninde yolunda gitmeyen neler vardır, bunlar hiç sorgulanmaz. Ya da bu hastalıkla imtihan edilip edilmediğimiz hiç sorgulanmaz. Hastalıkla bize hatırlatılmak istenen nedir? Konunun bu tarafı Batı dünyasında tamamen göz ardı edilir.

Modern düşünce biçiminin âleme ve insana bakışı sorunludur. Bu zihniyetin felsefi temeli olan aydınlanma, insan ile âlemi birbirinden kesin çizgilerle ayırmıştır. Aydınlanma öncesi dönemlerde, insan ile âlem arasındaki ilişki, daha çok insanın âlem ile barışık/birleşik bir yaşantı sürmesi sonucunu doğururken, aydınlanma sonrası modern düşünce doğayı insana tabi kılmıştır. Bilim ve teknoloji aracılığıyla doğa üzerine ege-

menlik kuran insan, doğayı, üzerinde hâkimiyet kurulacak bir nesne olarak görmeye başladı. Doğa hakkında bilgi edinme niyeti bile bu egemenlik anlayışının sürekli hâle gelmesi içindi. Akıl ise doğayı egemenlik aracı olarak algılamak ve bu manada dönüştürmek için gerekli olan “araçsal akıl” hâline dönüştü ve kendisine yabancılaştı. Alemin bir parçası olan insan, böyle yapmakla kendisine de yabancılaşmış oldu. Modern Batı düşüncesi gerek felsefede, gerek sosyolojide, gerekse de antropolojide ve psikolojide tüm bu çabaları sarf ederken bir amacı vardı: hâkimiyet! Egemen olma duygusu. Felsefi anlamda doğaya egemen olma duygusu sosyolojik olarak da insanlar üzerinde iktidar olmayı beraberinde getiriyordu. Sosyal bilimlerdeki tüm bu gelişmeler ve arayışlar, “*egemenlik nasıl kurulur ve devam ettirilir?*” sorularının bir sonucuydu. Günümüzde küresel ölçekte egemenlik iddiasında bulunan hatta bu iddiasını büyük oranda gerçekleştirmiş bulunan modern Batı tıbbının sorgulanması zorunlu hale gelmiştir. Bu sorgulamanın iki ana gerekçesi vardır: birincisi, insanlar Batı tıbbında gerçek bir “şifa” elde edememektedirler. Yalnızca semptomlar düzelmekte ama tedavi şifa ile sonlanmamaktadır. Örneğin çok yaygın olarak karşımıza çıkan hipertansiyonda, kan basıncı verilen ilaçlar ile normale getirilebilmekte ancak hastalık devam etmektedir. Tüm kronik rahatsızlıklarda kullanılan ilaçlar tam bir şifa sağlayamamakta, yalnızca hastanın semptomlarını düzelmektedir. Bununla beraber hasta iyileşmekte olduğunu sanmakta, doktoru ise yapılması gerekeni yaptığını zannetmektedir! Bu yanılgının farkına ne yazık ki ne hastalar ne de doktorlar varmaktadır! Sanırım bunun en önemli nedeni, modern Batı tıbbının propagandalarıdır. Bundan korunmak, günümüzdeki sağlık sistemi içinde oldukça zor görünmektedir. İkincisi ise, yapılan uygulamaların faydasından daha çok zararlarının ortaya çıkmaya başlamasıdır. Modern yaşam tarzının ortaya çıkardığı çevre ve doğa tahribi, bugün modern tıbbın etkisi altında olan toplumlarda felaketle sonuçlanmaktadır.

Üzerine çok şeyler yazılabilecek bu konuda sonuç olarak şunları söylemek istiyorum: eğer bir hekiminiz varsa ona iyi bakın, zira onların sayısı pek fazla değil! Altı yıllık eğitim sonrası beyaz önlükle dolaşan meslektaşlarımız, yazık ki birer teknisyen olarak çalışmakta ve de pazarlamacıdan öteye geçememektedir. Bugünün doktorları, kendilerine anlatılanları sorgulamadan ilaç firmalarının birer kuklası durumuna düşmüşlerdir.